

Škrat je urno zlezel iz skrinje in zbežal domov v svoje kraljestvo pod zemljo. Kmet pa se je spravil na delo, da zvali ogromno in težko zlato kroglo v hišo. Ves dan se je mučil in šele proti večeru jo je spravil skozi vrata. Pustil jo je kar v veži, se utrujen ulegel in pri priči zaspal.

In ko je spal, ni opazil, da je bila zlata kepa za majhno hišico pretežka. Tedaj se je pričela hišica pogrezati in se je pogrezala vso noč. In ko se je kmet zjutraj zbudil, je videl, da stoji njegova hiša tam spodaj v kraljestvu škratov pod zemljo. Vse zlato jim je moral vrniti in dokler je živel, je bil njih hlapec.

Tam pa, kjer je stala kmetova hišica, je nastalo močvirje, ki ni imelo dna, kakor ni imelo dna kmetovo poželenje po zlato.

Ljudje pa še danes ta dan pripovedujejo zgodbo o lakomnem kmetu. Tudi govore, da hodi lakomni kmet v viharjih nočeh jokati na kraj pogreznjene kočice.

Mirko Kunčič

Božetkova storija

Ilustriral Fr. Godec.

Predstavljajte si v duhu čudaškega starčka s sivo brado, dolgimi predivastimi lasmi, košatimi obrvmi, dobrodušnim obrazom in umnimi očmi, s širokim, od sonca ožganim klo-bukom, s peresom divjega petelina za trakom in zakrivljenimi coklami na nogah; oblečenega v irhovice in rdeč telovnik, z grčevko v desnici in zajetnim košem na rami.

Gotovo ste ugabili: Aha, to je Božetek! Že, že, ampak ime samo — ki pa niti pravšno ni, marveč zgolj hudomušen pritikljaj iz ljudskih ust — pove bore malo. Radi bi vedeli, kaj je ta možic, s čim se ukvarja, kajne? Berite dalje in koj boste nekaj malega več vedeli in znali! —

Božetek je izmotal svojo tršato postavo izza debelih bukovih debel in coklal bliže in bliže. Gredeč je prepeval na vsa usta in spremljal svoje petje z živahnimi kretnjami. Ko je kar na lepem zagledal trumo otrok na Počivalniku sredi gozdne jase, je prijetno iznenaden načel novo pesem:

»Jaz sem Božetek gobár,
v žepu cinglja mi denar,
kadar vse gobe prodam,
kar jih v tem košu imam.

Dom moj je gozd pod goró,
streha — to božje nebo,
postelja — mah in bršljan,
hrana — pest boba vsak dan.

Malo se je oddahnil, raztegnil usta v dobrohoten nasmeh, privlekel pest boba iz malhe, ga vsul v usta in začel zadovoljno žvečiti.

Otroci so ga obsuli kot rój čebel. Sitno so začeli riniti vanj in molédovati: »Še, Božetek, še.«

Božetek se ni dal dolgo prositi. Nakremžil je obraz in potegnil neznansko veliko rdečo smrklo iz žepa, kakor da bi si kanil brisati bridke solze. S turbnim glasom je nadaljeval:

»Sam sem na svetu, oh, sam. navček zaklenka, nikdó
Kadar pri fari — bim, bam jokaj za mano ne bo.«

»Oh, kako je to žalostno,« je ganjeno vzdihnila rahločutna Tinca. V njenih očeh se je rosno posvetilo.

Tudi Anci se je starček grozno zasmilil. »Revež,« je sočutno zamrmrala in segla v svoj cekarček. Pomolila je Božetu polno pest borovnic in mu velikodušno rekla: »Nate.« To je bila pač velika žrtev za sladkosnedo deklico...

Božetek je pohrustal jagode, kakor bi trenil. Gorjupa žalost na njegovem obrazu se je sprevrgla v čudovito vedrino. Brž je vtaknil smrklo nazaj v žep, zanihal z iztegnjenim kazalcem po zraku in široko nasmejano zapel četrto kitico:

»Pa še ne mislim na smrt, sonce nebeško z gorá
ni še moj grobek odprt; žilavo zdravje mi dá.«

Tudi otrokom so se obrazi zjasnili. Zatvornice njihove zgovornosti so se spet odprle. Živčav je bil tolikšen, da ni bilo moči razumeti besedice.

Božetek, ljudski pesnik in pevec po božji volji, se ni dal motiti. Kakor da ne vidi in ne sliši ničesar okoli sebe, je zapel, prešinjen od notranjega ognja, svojo pesem do kraja:

»Jaz sem Božetek, gobár, moje kraljestvo mejá
borštov zelenih vladar; spornih še v snu ne pozna.«

Tinci, ki je zamaknjeno strmela vanj, je privrelo iz dna srca:

»Joj, kako znate peti, stric!«

»Bo že tako, bo že,« je samozavestno prikimal Božetek, videč same občudujoče obraze okoli sebe. Razkomatal si je koš, ga postavil na tla in močno sedel na trhel štor sredi jase, kot kralj na svoj prestol. »Pa to še vse skupaj nič ni, otroci. Ko sem bil mlad, takrat sem jo urezal, takrat! Ali sem vam že pravil, kako sem samega zlodeja iz pekla privabil?«

»Še nikoli,« je zabrenčalo v zboru.

»Tak pa prisedite in poslušajte,« jih je povabil Božetek. Svečano je potegnil iz žepa čedro, gobo, kresilo, kamen in mehur s tobakom, ukresal ogenj, puhnil gost oblak dima v zrak in začel:

»Jeseni je bilo. Gob je bilo tisto leto kot listja in trave; kar gnoj se je delal iz njih. Bernjám skozi hosto, nabiram gobe in pojem:

»Na Gorenjskem je fletno, pa so bistri studenci
so visoke goré, in bele cesté.«

Kar ti zaslišim za seboj čudno lomastenje: škomp! škomp! škomp! in hud smrad mi udari v nos. Medved je! me vroče spreleti. Brž pograbil grčevko, da bi ga po buči kresnil. Pogledam na desno, pogledam na levo — žive duše nikjer. Spomin je bil, si mislim, nekaj se bo zgodilo. In se spet vržem nad gobe. Sami pravšni jurčki so bili, veliki kot moja klofeta. Nabiram jih, polagam v koš in pojem: „Na Gorenjskem je fletno, tam ajda zori, eno dekle jo žanje, jo rokca boli.“

Kar ti spet zaslišim za seboj: škomp! škomp! škomp! Zavrtim se na peti kot blisk...«

»Božétek, ali se tudi blisk na peti vrti?« mu je ponagajal in zmešal nit pripovedovanja razposajeni Jurček.

»Zgaga nemarna, eno ti bom primazal, pa boš videl, kako se vrti!« je zarobantil starček in predrzneža pisano pogledal.

»V koš ga pobašite, stric, v koš,« ga je podžigala Tonca.

»Bog prizanesi,« se je branil Božétek. »Takšnega Jurčka — pa v koš! Še druge jurčke bi mi garjavec okužil.«

»Šlek, šlek, pa si jo dobil pod nos,« se je Jurčku rogala Tonca in mu škodoželjno strgala korenček.

Jurček, nepridiprav, pa ji je pokazal jezik — in bila sta bot.

»Tak kje sem že ostal, otroci?« je pobaral Božétek, ko je spet prišel do sape.

»Pri blisku,« mu je povedala ustrezljiva Tinca.

»Aha, pri blisku,« se je spomnil Božétek in že je bil spet ves v ognju pripovedovanja. »Zavrtim se torej na peti kot blisk — in kaj zagledam, ljuba mamka božja?«

»Kaj, Božétek, kaj?« je v rastoči radovednosti hlastnila Tinca.

»Zlo-de-ja, sa-me-ga zlo-de-ja,« je počasi in s strahotnim poudarkom zlogoval Božétek.

»Ježeš, Marija!« se je zgrozila Anca in se na hitrico pokrižala.

»Brrr!« se je kot šiba na vodi stresel Drejč.

Francek pa je ves izgubljen strmел v Božétka in mukoma izjecljal, kakor da ne more in ne more verjeti:

»Ali prav pravšnega zlodeja, stric?«

»Prav pravšnega, kakšnega pa. Mar misliš, da nagačenega?« se je robato pošalil starček in začel peklensčka živo opisovati: »Kozje roge je imel na glavi, jastrebove kremplje na rokah, konjska kopita na nogah in takšen rep, da se je kar za njim vlekel. Izza debele bukve je molel svojo betico in kar požiral me je z žveplenimi očmi.«

»Ježeš, Marija!« je zastokala Anca.

»Brrr!« se je kot šiba na vodi stresel Drejč.

Francek je hotel to dognati do kraja. Dvignil je roko, kakor da bi hotel od Božétka izsiliti svečano prisego: »Ali za sto smrtnih grehov, stric?« Božétek ga je svarače pogledal in vzrojl:

»Grdavš netečna, ali misliš, da smo pred božjo sodbo? Takšne mi ne zini več, če hočeš, da ostaneva prijatelja.«

»Kako pa je bilo potlej, Božétek?« je nestrpno podrezala Tinca, ki kar ni mogla dočakati konca.

Stari gobar se je važno odkašljaj, si znova nabasal čedro in se neutegoma spet vrgel v središče dogajanja:

»Hočem napraviti križ — ne morem; noge so mi težke kot klada. Hočem zakričati: Vsi dobri duhovi hvalijo Bogal — pa se mi jezik vali po ustih kot slinast polž. Hočem pobrati peté — pa so mi noge kakor prismojene k tlom. Zlodej prilomasti bliže in se mi začne dobrikati kot priliznjen maček:

„Božétek, Božétek, ti si pa kavelj! Poješ kot slavček. Daj, nauči še mene, pa ti povem, kje cvetè zaklad.“ — Takó me je vical in peklil, skušnjavec lisičji. Jaz pa se zbojim za svojo dušo in ga moško usekam z jezikom: „Priatelj zlo-dej, iz te moke ne bo kruha!“ — Zlodej me risasto pogleda, poskoči kot kozel in se tako peklensko zadere, da me je kar kurja polt oblila: „He, he, he, če me nočeš, pa me ne. Še nocoj, grešna duša, greš z meno!“

In se zažene proti meni in hoče zasaditi svoje kremplje vame...«

»Ježeš, Marija!« se je zgrozila Anca.

»Brrr!« se je stresel Drejč.

Francek pa se je v napetem pričakovanju spet spozabil in hlastnil:

»Ali za sto smrtnih grehov, stric?«

»Pokora nemarna, jezik se ti bo posušil, boš videl!« ga je v sveti jezi ozmerjal bogaboječi starček.

»Saj ne bom več,« je skesano obljubil Francek.

Božétek pa malemu grešniku ni privoščil nobene besede več. Ročno je napravil na pretrgani pripovedni niti vozec in spretno pletel dalje:

»Ljubi moj Božétek, zdaj ti je pa odklenkalo, si mislim in kar milo se mi stori pri srcu. Takrat pa ti sam Bog pricitra od nekod Pálkovega Grôgara, starega lovca iz Mojstrane. — „Oho, to bo pa lepa divjačina!“ se zareži Grôgara in brž sname puško. Prisloni jo k licu — takole, lejte — pomeri v zlo-deja — takole, lejte — pritisne na petelina — takole, lejte...«

Pumf! je ta hip počilo v goščavi. Divji lovec je streljal zajce...

Otroci so vreščè planili na noge in prestrašeno strmeli v Božékov ka-zalec, ki ga je zbegani govorč* še zmérom molel predse kot puškino cev.

»Ježeš, Marija,« je kriknila Anca, »sprožil se je, zares se je sprožil, ka-zalec se vam je sprožil, Božétek!«

Božétek je ves osupel strmел v kazalec in majal z glavo. »Jehata, saj se je menda res,« je po kratkem premolku zbegano izonegavil.

»Res, res,« se je v ognju bujne domišljije rotila Tonca. »Kar pokadilo se je iz njega.«

Božétek je še enkrat nezaupljivo ošinil uróčeni kazalec in zatarnal:

»Ti ljuba mamka božja, kaj takega pa še ne! Gotovo ima sam bognas-varuj svoje kremplje vmes. Bo že tako, bo že.« Srepro je uprl oči v praznino in sunil z rokami predse, kakor da bi hotel pahniti od sebe nevidno pošast: »Bog in sveti božji križ — poberi se, hudobni duh!«

Komaj je zadnjo besedo izrekel, je izza bližnjega grma poskočil droben dolgoušec, ki je bežal pred divjim lovcom.

»Lejte, se je že pobral! V zajčkovi koži tiči, hudobec nemarni!« se je razigrano zadril Jurček in se tolkel po kolenih. »Bo že tako, bo že.«

Otroci so se smejali, da nikoli tega, Božétek pa je debelo gledal za zajčkom in nekaj brundal v brke.

Ko se je veselost nekoliko poplegla, je Drejč pocukal starčka za rokav in ga pobaral:

»Kako pa je bilo potlej s tistim vašim zlodejem, stric? Ali ga je pihnil Palkov Grôgara?«

Božétku se je povrnila prejšnja samozavest. Preudarno je pljunil in modro odgovoril:

»Ljuba duša, kako boš zlodeja pihnil, ko pa nima ne duše ne srca? Malo se je pokadilo, malo zasmrdelo — in ni ga bilo več. Pogreznil se je nazaj v peklenski ogenj.«

»Hvala Bogu,« je sproščeno rekla Anca in podjetno vsula v usta novo pest borovnic.

* Govorc = govornik, pripovedovalec.